

การพัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยาเพื่อพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย*

THE DEVELOPMENT OF A SOCIOLOGICAL MODEL OF SUSTAINABLE HALAL TOURISM FOR SOCIAL AND COMMUNITY ECONOMIC DEVELOPMENT IN THAILAND

นาวาวี อารวรรณ

Nawawee Arawan

คณะอิสลามศึกษารองรอยมรดกภูมิปัญญาและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติมาเลเซีย
กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

Faculty Islamic Revealed of Knowledge and Heritage and Human Science, International Islamic University Malaysia,
Kuala Lumpur, Malaysia

*Corresponding author E-mail: nawawee_thai@hotmail.com

*Tel: 086-9090150

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์และศักยภาพของการท่องเที่ยวฮาลาลในประเทศไทย 2) วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมวิทยาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืน และ 3) พัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพหุกรณีศึกษาร่วมกับการศึกษาปรากฏการณ์เชิงสังคมวิทยา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสังคมวิทยา 3 คน ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ 3 คน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวฮาลาล 3 คน ผู้นำศาสนาและชุมชนมุสลิม 3 คน ผู้แทนองค์กรภาคประชาชน 3 คน และนักท่องเที่ยวมุสลิม 5 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ประเทศไทยมีศักยภาพด้านวัฒนธรรมอาหารสูง แต่ขาดการบูรณาการนโยบายและระบบรับรองฮาลาลเชิงพื้นที่ 2) ปัจจัยความสำเร็จ คือการทำงานประสานกันขององค์ประกอบย่อยตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมโดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนเป็นฐาน 3) ผู้วิจัยได้พัฒนาตัวแบบ “SHEEP Model” เพื่อแก้ปัญหาการขาดตัวแบบการพัฒนาที่เชื่อมโยงมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย ทุนทางสังคม ระบบนิเวศฮาลาล การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ตัวแบบปรับมุมมองจากฮาลาลที่เป็นเครื่องมือการตลาดไปสู่กลไกทางสังคมวิทยาที่ฝังตัวในวิถีชุมชนเพื่อสร้างเสถียรภาพแก่โครงสร้างหน้าที่ของระบบสังคม ผู้วิจัยเสนอแนะให้ภาครัฐและองค์กรศาสนาเปลี่ยนระบบรับรองรายสถานประกอบการเป็นการรับรองมาตรฐานฮาลาลเชิงพื้นที่ท่องเที่ยว และจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับจังหวัดเพื่อบูรณาการนโยบายและงบประมาณระดับพื้นที่ร่วมกัน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวฮาลาล, การพัฒนาที่ยั่งยืน, สังคมวิทยา, การพัฒนาสังคม, เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This study aimed to 1) examine the situation and potential of halal tourism in Thailand, 2) analyze sociological factors affecting sustainable halal tourism development, and 3) develop a sociological model of sustainable halal tourism. This study employed a qualitative research design, utilizing a multi-case study approach combined with a sociological phenomenological framework based on an interpretive perspective. Purposive sampling was used to select 20 key informants, consisting of 3 tourism and sociology scholars, 3 policymakers and government executives, 3 halal tourism entrepreneurs, 3 religious and Muslim community leaders, 3 civil society representatives, and 5 Muslim tourists. Data collection instruments included semi-structured in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed three key points: 1) Thailand possessed high culinary cultural capital. However, the country lacked public policy integration and localized halal certification systems. 2) Sociological success factors depended on the balanced integration of sub-components within the social system rooted in community social capital under structural functionalism. 3) The researcher developed the “SHEEP Model” as a systematic framework bridging social, economic, and cultural dimensions. The model comprises 5 core components: Social Capital, Halal Ecosystem, Economic Empowerment, Environmental Sustainability, and Participatory Governance, serving as a vital mechanism to strengthen society and distribute income to local communities sustainably. This model shifted the perspective from viewing halal as a marketing tool to a sociological mechanism embedded within community cultural ways to stabilize the structural functions of the social system. The researcher recommended that government agencies and religious organizations transition from individual establishment certifications to localized destination-based halal certifications. Local governments should found provincial-level driving committees to integrate policies and budgets together.

Keywords: Halal Tourism, Sustainable Development, Sociology, Social Development, Community Economy

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันเปลี่ยนผ่านจากกระบวนการมุ่งเน้นรายได้เพียงระบบเดียวไปสู่การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (United Nations (E.d.), 2015) การท่องเที่ยวฮาลาล (Halal Tourism) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการเติบโตของประชากรมุสลิมโลกที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง นักท่องเที่ยวมุสลิมเลือกการเดินทางโดยพิจารณาการได้รับบริการที่สอดคล้องกับหลักการศาสนา เช่น อาหารฮาลาล สถานที่ละหมาด และที่พักที่เหมาะสม (Battour, M. & Ismail, M. N., 2016) ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลจากความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว อาหารฮาลาลมาตรฐานสากล และความหลากหลายทางวัฒนธรรม (วีระพงษ์ ปัญญาธน์, 2564) การพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลต้องอาศัยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) ที่ระบุว่าสังคมประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยที่ต้องพึ่งพาอาศัยและทำงานประสานเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล (ชญาณี โยธาสุมุท และคณะ, 2565)

เมื่อวิเคราะห์ช่องว่างของการพัฒนา (Gap Analysis) ในสภาพปัจจุบัน พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลของประเทศไทยยังเผชิญปัญหาการขาดการบูรณาการเชิงนโยบายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันศาสนา แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับปัจจุบันตั้งเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนนักท่องเที่ยวมุสลิมให้ได้ร้อยละ 20 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดภายในปี พ.ศ. 2570 เพื่อตอบรับการเติบโตของตลาดโลกที่มีมูลค่ากว่า 2.2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (Mastercard & CrescentRating, 2023) รายงานสถิติระบุว่าประเทศไทยมีผู้ประกอบการที่ได้รับตรามาตรฐานฮาลาลในภาคบริการท่องเที่ยวไม่ถึงร้อยละ 5 ของสถานประกอบการทั้งหมด (Ministry of Tourism and Sports, 2023) นโยบายส่วนใหญ่เน้นการส่งเสริมการตลาดและการโฆษณาประชาสัมพันธ์ภายนอก แต่ขาดกลไกการขับเคลื่อนและการกำหนดมาตรฐานบริการฮาลาลเชิงโครงสร้างในพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ข้อมูลเชิงสังคมวิทยาเผยว่าการท่องเที่ยวนั้นเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน และสถาบัน โดยมีทุนทางสังคม ความไว้วางใจ และเครือข่ายความร่วมมือเป็นปัจจัยขับเคลื่อนความสำเร็จ (เดชวิทย์ นิลวรรณ และคณะ, 2567) ทว่าแนวทางการพัฒนาในปัจจุบันกลับแยกส่วนและยังไม่ได้นำมิติเชิงสังคมวิทยาเข้ามาบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) ขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับวิถีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ปรากฏการณ์อธิบายได้ด้วยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) ของ Parsons, T. ซึ่งระบุว่าระบบสังคมจะมีเสถียรภาพเมื่อองค์ประกอบย่อยทำงานประสานกันอย่างสมดุล การขาดโครงสร้างสนับสนุนระดับเศรษฐกิจฐานรากทำหน้าที่เป็นคอขวดสำคัญที่จำกัดการเติบโตอย่างยั่งยืน (Parsons, T., 1951) การพัฒนาในอนาคตจึงจำเป็นต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความขัดแย้งในการจัดสรรผลประโยชน์ในระดับพื้นที่ (Putnam, R. D., 2000)

ปัญหาในระดับพื้นที่และกลุ่มประชากรสะท้อนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่ยังไม่ทั่วถึง และชุมชนยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการท่องเที่ยวฮาลาล ชุมชนมุสลิมในแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพด้านทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนและการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการสมัยใหม่ (อาภาภรณ์ สุขหอม และคณะ, 2563) สภาพการณ์นี้ทำให้เกิดช่องว่างด้านผลประโยชน์ โดยรายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่ภายนอกพื้นที่ ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และทรัพยากรวัฒนธรรมยังไม่สามารถเข้าถึงระบบการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และไม่สามารถยกระดับเศรษฐกิจฐานรากผ่านกลไกสหกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยาเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้คือการปิดช่องว่างเชิงนโยบายและการปฏิบัติ โดยการสร้างกลไกเสริมความเข้มแข็งทางสังคมและกระตุ้นรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นธรรม ผลการศึกษาและตัวแบบที่พัฒนาขึ้นทำหน้าที่เป็นกรอบแนวทางสำหรับภาครัฐและเอกชนในการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฮาลาลในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และศักยภาพของการท่องเที่ยวฮาลาลในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมวิทยาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนในประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยาเพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Study) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลเชิงลึกจากพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกันและค้นหาข้อสรุปร่วมที่เป็นนามธรรม โดยมุ่งศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์การท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนจากมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวฮาลาลในประเทศไทย อาศัยแนวคิดเชิงตีความ (Interpretivism) ซึ่งเชื่อว่าความจริงทางสังคมเกิดจากประสบการณ์ การรับรู้ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกัน (Creswell, J. W. & Poth, C. N., 2017) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Study) ร่วมกับการศึกษาปรากฏการณ์เชิงสังคมวิทยา เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ปัจจัย และกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนในประเทศไทย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยการเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเชิงนโยบาย เชิงธุรกิจ หรือวิถีชีวิตในพื้นที่ท่องเที่ยวฮาลาลไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีบทบาทในหน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันศาสนา หรือชุมชนท้องถิ่น อย่างเป็นรูปธรรม เกณฑ์การไม่คัดเลือกประกอบด้วยการไม่มีบทบาทในพื้นที่ศึกษาและไม่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวฮาลาล ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสังคมวิทยา 3 คน ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว 3 คน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวฮาลาล 3 คน ผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนมุสลิม 3 คน ผู้แทนองค์กรภาคประชาชนและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน 3 คน และนักท่องเที่ยวมุสลิมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ 5 คน ซึ่งทุกคนเป็นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้อย่างครอบคลุม ผู้วิจัยพิจารณาความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) จากการที่ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกไม่มีประเด็นใหม่เกิดขึ้นและประเด็นเนื้อหาที่มีความซ้ำเติมกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ก่อนหน้านี้อย่างสมบูรณ์

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ครอบคลุมประเด็นสถานการณ์ ศักยภาพ ปัจจัยทางสังคมวิทยา บทบาทชุมชน แนวทางความยั่งยืน และองค์ประกอบตัวแบบ ร่วมกับการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย รายงานของหน่วยงานภาครัฐ และเอกสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวฮาลาล การพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมวิทยา และเศรษฐกิจชุมชน เพื่อใช้สนับสนุนการวิเคราะห์ผลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้องของประเด็นคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นจึงนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์เพื่อปรับปรุงภาษาและโครงสร้างคำถามให้มีความชัดเจนและสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568 มีขั้นตอนเริ่มจากการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) (Creswell, J. W. & Poth, C. N., 2017) ขั้นตอนการวิเคราะห์ประกอบด้วยการจัดระเบียบข้อมูลภาคสนาม การถอดเทปคำให้สัมภาษณ์แบบคำต่อคำ การอ่านทบทวนเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาทั้งหมด การจำแนกกลุ่มประเด็นด้วยรหัสข้อความ การสร้างข้อสรุปเชิงประเด็นจากการจัดกลุ่มรหัส และการตีความสังเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสถานการณ์และศักยภาพของการท่องเที่ยวฮาลาลในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลเนื่องจากมีต้นทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยว และมีชุมชนมุสลิมกระจายตัวอยู่ในทุกภูมิภาค ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบเชิงการแข่งขันด้านอาหารฮาลาลระดับสากลจากการขับเคลื่อนนโยบายครัวโลก และมีความพร้อมในด้านบริการเชิงสุขภาพ เช่น สปาฮาลาลรวมถึงการแพทย์แบบองค์รวมที่สอดคล้องกับหลักศาสนาบัญญัติในพื้นที่รองรับ โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าคุณภาพการบริการและศักยภาพของอุตสาหกรรมอาหารคือจุดแข็งหลักของประเทศ สอดคล้องกับทัศนะของผู้ประกอบการท่องเที่ยวฮาลาลที่ระบุว่า “จุดขายหลักของไทยคืออาหารและบริการที่ปรับตัวเข้ากับนักท่องเที่ยวมุสลิมได้ดี แต่ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวเฉพาะกลุ่มทุนใหญ่” อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนเชิงระบบยังมีข้อจำกัดสำคัญเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องขาดการบูรณาการเชิงนโยบายและการทำงานร่วมกัน แหล่งท่องเที่ยวในบางพื้นที่ยังไม่มีมาตรฐานการบริการฮาลาลที่ชัดเจน อุตสาหกรรมขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและความรู้ด้านการท่องเที่ยวฮาลาลโดยตรง การดำเนินงานประชาสัมพันธ์และกิจกรรมการตลาดในกลุ่มประเทศนักท่องเที่ยวมุสลิมยังไม่ทั่วถึง และชุมชนท้องถิ่นในบางพื้นที่มีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวน้อย ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้ระบบการขับเคลื่อนยังไม่สามารถสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนและยังไม่สามารถกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่นได้ ดังสะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนมุสลิมที่ว่า “ภาครัฐเน้นดึงดูดนักท่องเที่ยวภาพรวม แต่มาตรฐานฮาลาลในชุมชนและการกระจายรายได้สู่ฐานรากยังไม่มีกลไกสนับสนุนที่ชัดเจน” จากข้อจำกัดข้างต้นผู้เชี่ยวชาญจึงเสนอแนะแนวทางเชิงปฏิบัติโดยให้เร่งสร้างระบบรับรองและมาตรฐานฮาลาลเชิงพื้นที่ที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการฝึกอบรมด้านการบริการ การบริหารธุรกิจท่องเที่ยว และการตลาดเชิงวัฒนธรรม ภาครัฐต้องส่งเสริมการทำงานของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายผู้ประกอบการท้องถิ่นให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนกับช่องทางการขายอย่างเป็นระบบ สำหรับการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวมุสลิม เช่น ห้องละหมาด ป้ายภาษา และข้อมูลที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน ภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นต้องร่วมมือกันออกแคมเปญการตลาดเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนจัดให้มีระบบติดตามประเมินผลเชิงพื้นที่เพื่อปรับปรุงแนวปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมาตรการเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติทั้งหมดนี้จะช่วยกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

2. ผลการศึกษาปัจจัยทางสังคมวิทยาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืน พบว่าจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สามารถจำแนกปัจจัยทางสังคมวิทยาสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

2.1 ทุนทางสังคม (Social Capital) โดยชุมชนที่มีความไว้วางใจ มีเครือข่ายความร่วมมือ และองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง จะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวฮาลาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความร่วมมือเชิงกลไกระหว่างชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ถือเป็นปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่เสริมความยั่งยืน ทั้งในด้านการแบ่งปันข้อมูล การจัดสรรทรัพยากร การฝึกอบรมร่วม และการพัฒนามาตรฐานฮาลาลภายในชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการขยายช่องทางสร้างรายได้ที่ยั่งยืน สะท้อนจากคำกล่าวของนักวิชาการด้านสังคมวิทยาที่ระบุว่า “ทุนทางสังคมในชุมชนมุสลิมมีความเข้มแข็งผ่านสถาบันมัสยิด การเชื่อมโยงทุนนี้เข้ากับกลไกการจัดการท่องเที่ยวจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือที่ยั่งยืน”

2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล ช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร ทั้งกลุ่มผู้หญิงเยาวชน และชนกลุ่มน้อย ร่วมกับการเสริมทักษะด้านการบริหาร การเงิน และการตลาด จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ ลดความขัดแย้ง และทำให้ผลประโยชน์กระจายอย่างเป็นธรรม ดังที่ผู้แทนเครือข่ายการท่องเที่ยว

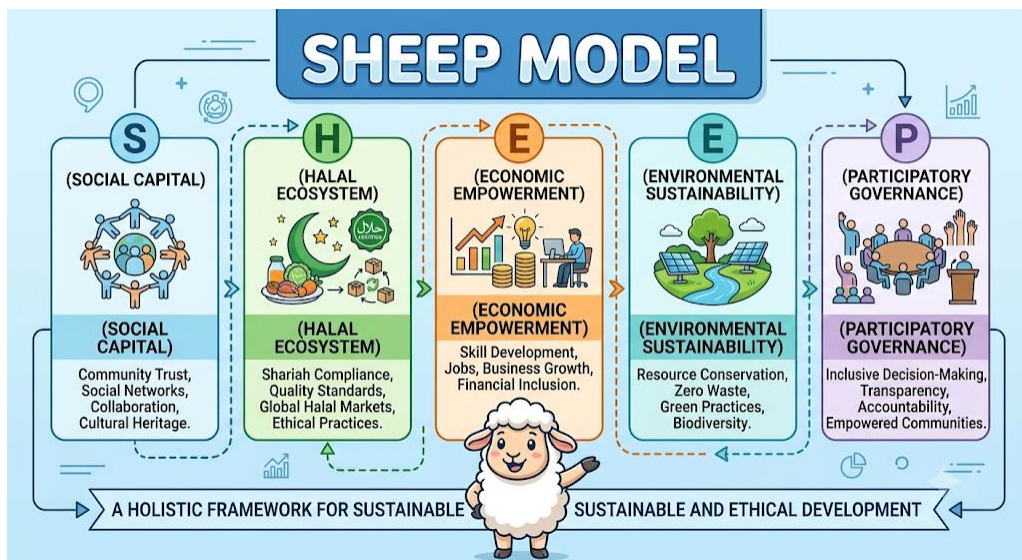
ชุมชนให้ทัศนะว่า “การท่องเที่ยวจะยั่งยืนได้ ชุมชนต้องไม่ได้เป็นแค่ลูกจ้างหรือผู้แสดงวัฒนธรรม แต่ต้องมีส่วนร่วมเลือกทิศทางและร่วมรับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม”

2.3 ระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) การพัฒนาต้องอาศัยระบบบริการครบวงจรที่สอดคล้องกับหลักศาสนาบัญญัติ ประกอบด้วย อาหารฮาลาล ที่พัก สถานที่ละหมาด ระบบคมนาคม และกิจกรรมที่เคารพค่านิยมอิสลาม องค์ประกอบจำเป็นในการสร้างประสบการณ์ที่สอดคล้องและน่าเชื่อถือสำหรับนักท่องเที่ยวมุสลิม ได้แก่ การมีระบบรับรองฮาลาล การจัดทำป้ายข้อมูลชัดเจน การฝึกอบรมพนักงานด้านความไว้วางใจวัฒนธรรม การจัดเตรียมพื้นที่สำหรับครอบครัวและสตรี รวมทั้งระบบการจองและคมนาคมที่ปลอดภัย สอดคล้องกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวมุสลิมที่สะท้อนว่า “ความมั่นใจในระบบนิเวศฮาลาลตลอดการเดินทาง ตั้งแต่อาหาร ที่พัก จนถึงห้องละหมาด คือปัจจัยสำคัญที่สุดในการเลือกจุดหมายปลายทาง”

2.4 การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Empowerment) การท่องเที่ยวฮาลาลเป็นกลไกสร้างงานและรายได้ผ่านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ฮาลาล และบริการที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมนี้ยังช่วยกระตุ้นห่วงโซ่อุปทานในภาคเกษตรกรรมแปรรูป งานหัตถกรรม และการขนส่ง การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุน การอบรมทักษะ และการสร้างแบรนด์ท้องถิ่นจะเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ เปิดโอกาสสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมการจ้างงานของสตรีและเยาวชน ตลอดจนกระจายรายได้ไปสู่ฐานรากอย่างยั่งยืน

2.5 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและมรดกวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการท่องเที่ยวฮาลาล การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ชายหาดและป่าชายเลน การรักษาสุทธาอาหารท้องถิ่น และการฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ผลการพัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยา พบว่า ผลการศึกษาได้สังเคราะห์ตัวแบบ “SHEEP Model” เพื่อใช้เป็นกรอบปฏิบัติการเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนในประเทศไทย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 SHEEP Model

1. ทูทางสังคม (Social Capital) ตัวแบบเน้นการเสริมสร้างทุนทางสังคมผ่านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนและข้ามภาคส่วน การจัดตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่ที่มีตัวแทนชุมชน ภาครัฐ และเอกชนเป็นกลไกเชื่อมประสานถือเป็นสิ่งจำเป็น การดำเนินงานต้องสนับสนุนกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ การ

จัดระบบข้อมูลร่วม และมาตรการแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อเพิ่มความไว้วางใจและความสามารถในการบริหารทรัพยากรร่วมกัน

2. ระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) การสร้างระบบนิเวศฮาลาลต้องครอบคลุมมาตรฐานการรับรองการบริการฮาลาล ระบบการสื่อสาร ป้ายสัญลักษณ์ที่ชัดเจน สถานที่ที่เหมาะสมที่เอื้อต่อความเป็นส่วนตัว และการฝึกอบรมบุคลากรด้านความไว้วางใจต่อวัฒนธรรม การขับเคลื่อนต้องผลักดันการพัฒนาซัพพลายเชนที่สอดคล้องกับมาตรฐานฮาลาล ตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบจนถึงบริการที่พักและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ต่อเนื่องและเชื่อถือได้แก่นักท่องเที่ยวมุสลิม

3. การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Empowerment) ตัวแบบส่งเสริมกลไกทางเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มในระดับชุมชน มาตรการหลักประกอบด้วย การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์แปรรูปฮาลาล การพัฒนาทักษะการบริหารธุรกิจ และการตลาดดิจิทัล การเปิดช่องทางเข้าถึงแหล่งทุนแบบไมโครเครดิตและกองทุนร่วมลงทุนของท้องถิ่น จะช่วยกระจายรายได้ เพิ่มโอกาสการจ้างงานสำหรับสตรีกับเยาวชน และสร้างห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืน

4. ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) การฝังแนวปฏิบัติการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนในแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นข้อบังคับที่ต้องดำเนินการ แนวทางนี้ประกอบด้วย การอนุรักษ์ที่ดินชายฝั่ง ป่าชายเลน การรักษามรดกทางวัฒนธรรมและสูตรอาหารท้องถิ่น ระบบการทำงานต้องมีมาตรการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น ระบบจัดการของเสีย และแนวทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยกำหนดให้ชุมชนมีบทบาทนำในการตัดสินใจ

5. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นกลไกควบคุมและบังคับใช้ตัวแบบ การดำเนินงานต้องกำหนดนโยบายบูรณาการข้ามหน่วยงาน จัดทำกรอบระเบียบนโยบายเพื่อสนับสนุนการรับรองฮาลาลระดับพื้นที่ และวางแผนการเงินสนับสนุน ระบบการทำงานต้องมีกลไกติดตามประเมินผลเชิงตัวชี้วัด เช่น ดัชนีความเข้มแข็งทุนสังคม อัตราส่วนรายได้ที่กลับสู่ชุมชน จำนวนงานที่เกิดขึ้นจากภาคการท่องเที่ยว และดัชนีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

การนำตัวแบบไปปฏิบัติควรเริ่มต้นด้วยโครงการนำร่องระดับพื้นที่เพื่อทดสอบมาตรการผสมผสาน การประเมินผลเชิงพื้นที่และการปรับแต่งตัวแบบต้องทำก่อนการขยายผลเชิงภูมิภาค ระบบงานควรสร้างแพลตฟอร์มข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ร่วมและการถ่ายทอดเทคนิค ความสำเร็จของตัวแบบขึ้นอยู่กับความผสมผสานเชิงนโยบาย การสนับสนุนทรัพยากร และความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวฮาลาลเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว ตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีจริยธรรมนี้ขับเคลื่อนผ่าน 5 องค์ประกอบหลักข้างต้น โดยใช้อัตลักษณ์ของตัวแบบที่เข้าใจง่ายในการสื่อสารเชิงสาธารณะ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสถานการณ์และศักยภาพของการท่องเที่ยวฮาลาลในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในฐานะ “ครัวโลก” และจุดหมายปลายทางที่เป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยวมุสลิม (Muslim-Friendly Destination) แต่การขับเคลื่อนเชิงระบบเผชิญช่องว่างเชิงนโยบาย (Policy Gap) และขาดกลไกการบูรณาการในระดับพื้นที่ (กรมการท่องเที่ยว, 2568) ปรากฏการณ์นี้อธิบายได้ด้วยทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) ซึ่งระบุว่าระบบสังคมจะมีเสถียรภาพเมื่อองค์ประกอบย่อยทำงานประสานกันอย่างสมดุล (Kronenfeld, D. B., 2005) นโยบายภาครัฐในปัจจุบันเน้นการตลาดและการโฆษณาประชาสัมพันธ์ภายนอก โครงสร้างส่วนราชการขาดโครงสร้างสนับสนุนระดับเศรษฐกิจฐานรากและระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) เชิงพื้นที่ หน้าที่หน้าที่ส่วนย่อยในเชิงโครงสร้างที่แยกส่วนกันส่งผลให้เกิดคอขวดเชิงนโยบายที่จำกัดการเติบโตอย่าง

ยั่งยืน การพัฒนาในระยะที่ผ่านมาขาดระบบรับรองฮาลาลเชิงพื้นที่ทำให้เกิดช่องว่างในการเปลี่ยนผ่านนโยบายสู่การปฏิบัติระดับชุมชน (ชญาณี โยธาสมุทร และคณะ, 2565) ข้อค้นพบเชิงข้อจำกัดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ode, H, et al. ในประเทศมาเลเซียที่ชี้ว่า ปัญหาคอขวดเชิงนโยบายและการบังคับใช้มาตรฐานฮาลาลที่ขาดการบูรณาการระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่นส่งผลต่อความเชื่อมั่นของระบบนิเวศการท่องเที่ยว (Ode, H. et al., 2025) เนื่องจากโครงสร้างหน้าที่แต่ละส่วนราชการไม่ประสานงานกัน แต่ผลการวิจัยมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ Jafari, J., & Scott, N. ในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ซึ่งพบว่าโครงสร้างนโยบายฮาลาลได้รับการสนับสนุนเชิงกฎหมายอย่างเบ็ดเสร็จจากส่วนกลาง เหตุผลที่ผลการวิจัยแตกต่างเนื่องจากประเทศไทยเป็นบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมที่ชาวมุสลิมเป็นประชากรส่วนน้อย โครงสร้างทางนโยบายจึงไม่มีกฎหมายอิสลามรองรับโดยตรงในภาพรวม ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายจากส่วนกลางไปสู่การปฏิบัติในท้องถิ่นขาดกลไกทางกฎหมายที่เอื้อต่อการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ (Jafari, J. & Scott, N., 2014)

2. ผลการศึกษาปัจจัยทางสังคมวิทยาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืน พบว่า มิติด้านทุนทางสังคม (Social Capital) และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) มีความไว้วางใจ เครือข่ายความร่วมมือ และการกระจายอำนาจตัดสินใจให้ชุมชนเป็นปัจจัยกำหนดความสำเร็จ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (เดชวิทย์ นิลวรรณ และคณะ, 2567) และข้อเสนอที่ระบุว่าความสำเร็จในบริบทท้องถิ่นสร้างขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ร่วมของผู้คนในสังคม การสร้างกลไกขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันศาสนาทำหน้าที่เป็นกาวทางสังคม (Social Glue) ที่สร้างความเชื่อมั่นและลดความขัดแย้งในการจัดสรรผลประโยชน์ (Creswell, J. W. & Poth, C. N., 2017) มิติด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) เน้นการฝังแนวปฏิบัติการจัดการทรัพยากร มรดกวัฒนธรรม และสูตรอาหารท้องถิ่นในแผนพัฒนาโดยมีชุมชนเป็นแกนนำ แนวทางนี้สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (United Nations (E.d.), 2015) ที่มุ่งสร้างสมดุลสามมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนเป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการรักษาความสามารถในการแข่งขันระยะยาว การจัดการที่ดิน การอนุรักษ์ชายหาด และการรักษาสูตรอาหารท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพและป้องกันผลกระทบเชิงลบระยะยาว (สุทธิดา เพชรชฎากุล และคณะ, 2566) ข้อค้นพบด้านทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chang, Y. C., & Amalina, N. S. S. (2025) ในไต้หวันพบว่า ความไว้วางใจของคนในชุมชนและการมีส่วนร่วมตัดสินใจส่งผลเชิงบวกต่อทัศนคติและการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวที่เคารพวัฒนธรรมที่แตกต่าง เหตุผลที่ผลการวิจัยเหมือนกันเนื่องจากทุนทางสังคมและความไว้วางใจเป็นสากลในฐานะกลไกทางสังคมที่ช่วยสร้างพันธมิตรและลดแรงต่อต้านของชุมชนฐานราก อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยมีความแตกต่างในมิติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเมื่อเทียบกับงานวิจัยของ Adham, K. A., et al. ในประเทศสิงคโปร์ที่มุ่งเน้นการจัดการสิ่งแวดล้อมและพื้นที่กายภาพด้วยเทคโนโลยีและการควบคุมจากภาครัฐ เหตุผลที่ผลการวิจัยแตกต่างเนื่องจากบริบทพื้นที่ศึกษาของไทยเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีความผูกพันกับฐานทรัพยากรธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมอิสลามอย่างแนบแน่น การขับเคลื่อนความยั่งยืนจึงต้องอาศัยจารีตประเพณีและทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน มิใช่การควบคุมด้วยนวัตกรรมเมืองอัจฉริยะจากภายนอก (Adham, K. A. et al., 2024)

3. ผลการพัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยา พบว่า มิติด้านระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) และการเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Empowerment) พบว่านักท่องเที่ยวมุสลิมเลือกบริการที่ถูกต้องตามหลักศาสนาแบบครบวงจรทั้งอาหาร ที่พัก และสถานที่ละหมาด ผลการศึกษาตรงกับแนวคิดของ Battour, M. & Ismail, M. N. และรายงานของ วีระพงษ์ ปัญญาธณคุณ ที่พบว่าโครงสร้างพื้นฐานและซัพพลายเชนฮาลาลที่น่าเชื่อถือคือสิ่งจำเป็นในการดึงดูดกลุ่มตลาดนี้ (Battour, M. & Ismail, M. N., 2016); (วีระพงษ์ ปัญญาธณคุณ, 2564) ซึ่งตัวแบบ SHEEP มีข้อค้นพบที่ก้าวหน้าและแตกต่าง (Nuance) จากงานวิจัย

ด้านการตลาดทั่วไป ตัวแบบนี้เปลี่ยนมุมมองจากการมองฮาลาลเป็นเครื่องมือการตลาด (Marketing Tool) ไปสู่การมองฮาลาลเป็นกลไกทางสังคมวิทยาที่บูรณาการเข้ากับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน กระบวนการทางสังคมวิทยาช่วยเปลี่ยนผ่านการท่องเที่ยวฮาลาลจากการมุ่งเน้นมูลค่าทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนรายใหญ่ไปสู่การสร้างระบบความสมดุลให้กับโครงสร้างหน้าที่ของสังคมไทย กลไกของตัวแบบสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนแบบไมโครเครดิตและกระตุ้นรายได้สู่เศรษฐกิจฐานรากโดยตรง การบูรณาการซัพพลายเชนฮาลาลตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำช่วยป้องกันปัญหารายได้กระจุกตัวและกระจายผลประโยชน์สู่สตรีและเยาวชนมุสลิมในพื้นที่อย่างเป็นธรรมชาติ ตัวแบบเชิงสังคมวิทยานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Suriani, S., et al. ในกลุ่มประเทศเอเชียใต้ที่ชี้ว่า ระบบนิเวศฮาลาลที่สมบูรณ์ต้องพัฒนาควบคู่กับการเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของชุมชนผ่านธุรกิจขนาดเล็ก เหตุผลที่ผลการวิจัยเหมือนกันเนื่องจากความต้องการเชิงโครงสร้างพื้นฐานฮาลาลเป็นมาตรฐานตามหลักศาสนบัญญัติของนักท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลก (Suriani, S. et al., 2026)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้พัฒนาตัวแบบการท่องเที่ยวฮาลาลอย่างยั่งยืนเชิงสังคมวิทยา (SHEEP Model) เพื่อแก้ปัญหาคอขวดเชิงนโยบายและช่องว่างการกระจายรายได้สู่ฐานราก โดยเปลี่ยนผ่านจากการขับเคลื่อนเชิงพาณิชย์ของกลุ่มทุนใหญ่ ไปสู่ระบบนิเวศฮาลาลที่บูรณาการทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชน ศักยภาพทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ซึ่งช่วยสร้างความสมดุลให้กับโครงสร้างหน้าที่ของสังคมไทยในระยะยาว ข้อจำกัดของการวิจัย 1) ข้อจำกัดด้านจำนวนผู้ให้ข้อมูลและขอบเขตพื้นที่: การวิจัยนี้ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน ภายในพื้นที่ที่มีชุมชนมุสลิมดั้งเดิมเป็นฐาน ทิศนะและข้อค้นพบจึงสะท้อนบริบทเฉพาะเชิงวัฒนธรรมและสังคมวิทยาของพื้นที่ศึกษาเป็นหลัก 2) ข้อจำกัดด้านช่วงเวลาการเก็บข้อมูล: ข้อมูลภาคสนามรวบรวมระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจและนโยบายการท่องเที่ยวในระยะเวลาดังกล่าว ผลการวิจัยจึงอาจแปรเปลี่ยนไปตามแนวโน้มนโยบายรัฐบาลและสถานการณ์ตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงในอนาคต 3) ข้อจำกัดของการสรุปอ้างอิงผล: ผลการวิจัยและการพัฒนาตัวแบบ SHEEP Model พัฒนาขึ้นบนบริบทของประเทศไทยซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ชาวมุสลิมเป็นประชากรส่วนน้อย การนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในบริบทประเทศมุสลิมกระแสหลัก หรือพื้นที่ที่มีโครงสร้างทางกฎหมายอิสลามรองรับโดยตรง จึงต้องปรับเปลี่ยนกลไกให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสถาบันของพื้นที่นั้น ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมมือกันจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวฮาลาลระดับจังหวัดหรือภูมิภาค เพื่อบูรณาการงบประมาณและวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกัน 2) เร่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไวต่อวัฒนธรรม (Muslim-Friendly Infrastructure) เช่น ห้องละหมาดและป้ายข้อมูลหลายภาษาในพื้นที่สาธารณะ 3) สนับสนุนกลไกการเข้าถึงแหล่งทุนหมุนเวียนขนาดเล็ก (Micro-credit) ผ่านช่องทางภาครัฐเพื่อสร้างโอกาสแก่ผู้ประกอบการฐานราก ข้อเสนอแนะได้แก่ 1) องค์กรศาสนาอิสลามปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานจากการรับรองมาตรฐานรายผลิตภัณฑ์หรือรายสถานประกอบการ ไปสู่การร่วมมือกับภาคส่วนอื่นในการรับรองมาตรฐานฮาลาลเชิงพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อสร้างระบบความเชื่อมั่นที่ครบวงจร 2) ผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวฮาลาล พัฒนาระดับมาตรฐานการบริการและอาหารให้สอดคล้องกับหลักศาสนบัญญัติ พร้อมทั้งเชื่อมโยงกิจกรรมทางธุรกิจเข้ากับวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ 3) เครือข่ายความร่วมมือในชุมชนใช้ทุนทางสังคมและความไว้วางใจร่วมกันบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับฐานราก เพื่อป้องกันปัญหารายได้กระจุกตัวและกระจายผลประโยชน์สู่สตรีและเยาวชนอย่างเป็นธรรมชาติ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป 1) ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อนำตัวแบบ SHEEP Model ไปประยุกต์ปฏิบัติจริงและติดตามผลในพื้นที่นำร่องที่มีบริบทต่างกัน เช่น ชุมชนมุสลิมฝั่งอันดามัน

จังหวัดสงขลา จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดชลบุรี และกรุงเทพมหานคร สำหรับพัฒนาดัชนีชี้วัดเชิงสังคมวิทยาที่สะท้อนการกระจายรายได้อย่างเป็นรูปธรรม 2) ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Digital & AI Integration) ในการพัฒนาแพลตฟอร์มฐานข้อมูลระบบนิเวศฮาลาล ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงความต้องการของนักท่องเที่ยวมุสลิมยุคใหม่เข้ากับห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนเชิงปริมาณและคุณภาพ และ 3) ควรใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพขั้นสูงร่วมกับการประเมินผลเชิงนโยบาย (Policy Evaluation) เพื่อขยายขอบเขตการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเชิงลึกตามกลุ่มย่อย (Segmented Consumer Behavior) โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวมุสลิมรุ่นใหม่ (Gen/Millennial Muslims) และนักท่องเที่ยวมุสลิมกำลังซื้อสูงจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางและเอเชียกลาง เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงโมเดลนโยบายการท่องเที่ยวฮาลาลไทยให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2568). ต้นแบบเมืองท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับมุสลิม (Muslim Friendly Tourism). กรมการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2569 จาก <http://www.dot.go.th/news/inform/detail/8701>
- ชญาณี โยธาสมุทร และคณะ. (2565). ศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวฮาลาล ตลาดนักท่องเที่ยวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย. วารสารวิชาการเชาอีส์บางกอก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(2), 64-80.
- เดชวิทย์ นิลวรรณ และคณะ. (2567). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการให้คุณค่าในการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 13(2), 1-20.
- วีระพงษ์ ปัญญานคุณ. (2564). การท่องเที่ยวฮาลาล: แนวคิด พลวัต และศักยภาพของไทย. Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts), 41(1), 1-12.
- สุทธิดา เพชรชฎากุล และคณะ. (2566). การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (ฮาลาล) ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการการบิน การเดินทาง และการบริการ, 2(2), 41-55.
- อาภาภรณ์ สุขหอม และคณะ. (2563). ศักยภาพและความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีฮาลาล ของจังหวัดท่องเที่ยวหลักในประเทศไทย. วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม, 14(2), 233-244.
- Adham, K. A. et al. (2024). Halal tourism on an island destination: Muslim travellers' experiences in the local islands of the Maldives. *Journal of Islamic Marketing*, 16(1), 236-257.
- Battour, M. & Ismail, M. N. (2016). Halal tourism: Concepts, practises, challenges and future. *Tourism Management Perspectives*, 19(1), 150-154.
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2017). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Jafari, J. & Scott, N. (2014). Muslim world and its tourisms. *Annals of Tourism Research*, 44, 1-19. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2013.08.011>.
- Kronenfeld, D. B. (2005). Structural Models in Anthropology. In K. Kempf-Leonard (Ed.), *Encyclopedia of Social Measurement* (pp. 705-714). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B0-12-369398-5/00413-8>.
- Mastercard & CrescentRating. (2023). *Global Muslim Travel Index 2023*. Singapore: CrescentRating.
- Ministry of Tourism and Sports. (2023). *Thailand tourism statistics report 2023*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.
- Ode, H. et al. (2025). Potential and Strategies for Developing Muslim-Friendly Tourism in West Java. *West Science Islamic Studies*, 3(04), 395-412.

Parsons, T. (1951). The social system. New York: Free Press.

Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster.

Suriani, S. et al. (2026). Sustainable Halal Tourism: Empowering Growth through Local Heritage. Journal of Madani Society, 4, 105-111. <https://doi.org/10.56225/jmsc.v4i3.441>.

United Nations (E.d.). (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development: resolution. UN. Retrieved June 29, 2026, from <https://digitallibrary.un.org/record/3923923>